

Đừng biến "khẩu nghiệp" thành "công lý"

ISSN: 2734-9195 08:05 17/07/2026

Chỉ biết phần nộ mà không biết tự hỏi mình đã hiểu đủ chưa, đã kiểm chứng chưa, đã công bằng chưa, thì cộng đồng ấy rất dễ tạo ra những "phiên tòa" mà ở đó không có luật sư, không có tranh tụng, không có quyền tự bào chữa và cũng không có cơ hội sửa sai.

Có những bản án được tuyên trong phòng xử án. Nhưng cũng có những bản án được tuyên chỉ bằng một cú nhấp chuột.

Những ngày qua, vụ việc liên quan đến cuốn sách "Chuyện với Thanh - Lời kể mới về ánh sáng" đã tạo nên những làn sóng tranh luận dữ dội. Cơ quan quản lý đã xử lý xuất bản phẩm theo thẩm quyền; cơ quan điều tra đã khởi tố vụ án, khởi tố bị can và tiếp tục điều tra theo quy định của pháp luật. Tiến trình tố tụng đang diễn ra và sẽ được giải quyết bằng các thiết chế tư pháp của nhà nước.

Nhưng dường như, còn có một tiến trình khác diễn ra nhanh hơn.

Đó là tiến trình của mạng xã hội.

Chỉ trong vài giờ, hàng chục nghìn bình luận xuất hiện. Có người bình luận vì quan tâm, có người vì bức xúc, có người vì muốn bảo vệ điều mình tin là đúng. Điều đó là bình thường trong một xã hội mở.

Điều không bình thường là khi sự phẫn nộ bắt đầu thay thế sự thật.

Khi một dòng trạng thái trở thành cáo trạng.

Một đoạn video trở thành chứng cứ.

Một số tự đóng vai thẩm phán.

Và một con người bị kết án trước khi Tòa án bắt đầu phiên xử.

Đức Phật chưa từng dạy con người phải đứng về phía ai.

Ngài chỉ dạy con người hãy đứng về phía sự thật.

Trong Kinh Kalama, có một đoạn rất đặc biệt.

Hình ảnh được tạo bởi AI

Đức Phật nói: đừng vội tin chỉ vì điều ấy được nhiều người nói đến; đừng tin chỉ vì đó là truyền thống; cũng đừng tin vì người nói có uy tín. Hãy tự mình quan sát, suy xét và chỉ chấp nhận khi điều ấy thực sự đúng, thực sự thiện và thực sự mang lại lợi ích.

Hai mươi lăm thế kỷ trước, đức Phật chưa từng biết đến Facebook, TikTok hay YouTube.

Nhưng lời dạy ấy dường như đang nói với con người của thời đại số.

Bởi mạng xã hội hôm nay có một đặc điểm rất lạ.

Tin đúng đi chậm.

Tin gây phẫn nộ đi rất nhanh.

Sự thật cần thời gian.

Cảm xúc thì không.

Trong đạo Phật, có một khái niệm ít người để ý.

Đó là khẩu nghiệp.

Nhiều người nghĩ khẩu nghiệp chỉ là lời nói phát ra từ miệng.

Không.

Ngày hôm nay, một bình luận, một lượt chia sẻ, một dòng trạng thái cũng là lời nói.

Mỗi cú nhấp chuột đều để lại dấu vết của nghiệp.

Có những lời nói không làm ai chảy máu.

Nhưng đủ làm một con người mất danh dự.

Có những bình luận không phải dao.

Nhưng sắc hơn dao.

Dao làm rách da.

Lời nói có thể làm rách cả một cuộc đời.

Bởi vậy, đức Phật mới đặt Chính ngữ vào Bát Chính đạo.

Không phải ngẫu nhiên.

Một lời nói đúng không chỉ là lời nói không dối trá.

Mà còn là lời nói đúng lúc.

Đúng sự thật.

Đúng động cơ.

Và đúng lòng từ.

Nếu thiếu một trong bốn điều ấy, lời nói rất dễ trở thành phương tiện của sân hận.

Có người sẽ hỏi: "Nếu thấy cái sai thì không được lên tiếng sao?"

Được.

Phật giáo chưa bao giờ dạy con người im lặng trước cái sai.

Nhưng lên tiếng khác với kết tội.

Phản biện khác với quy kết.

Bảo vệ sự thật khác với việc nhân danh sự thật để làm tổn thương người khác.

Đó cũng chính là tinh thần của pháp luật.

Hiến pháp năm 2013 và Bộ luật Tố tụng hình sự đều khẳng định nguyên tắc suy đoán vô tội: một người chỉ bị coi là có tội khi được chứng minh theo trình tự luật định và có bản án đã có hiệu lực pháp luật của Tòa án. Đó không phải là "kể hở" để người phạm tội trốn tránh trách nhiệm, mà là hàng rào bảo vệ công lý trước sự nóng vội của con người.

Bối lịch sử tư pháp của nhân loại đã nhiều lần chứng minh: không ít người từng bị kết tội bởi dư luận, nhưng sau đó được minh oan bởi pháp luật.

Nếu xã hội quen với việc kết án bằng cảm xúc, thì ngày mai bất kỳ ai cũng có thể trở thành nạn nhân của chính cảm xúc ấy.

Có một điều đáng suy nghĩ.

Trong giáo lý nhà Phật, người đáng sợ nhất không phải người phạm sai lầm.

Mà là người đánh mất khả năng phản tỉnh.

Điều ấy đúng với mỗi cá nhân.

Nhưng cũng đúng với cả cộng đồng.

Nếu có một nhóm cộng đồng chỉ biết phẫn nộ mà không biết tự hỏi mình đã hiểu đủ chưa, đã kiểm chứng chưa, đã công bằng chưa, thì cộng đồng ấy rất dễ tạo ra những "phiên tòa" mà ở đó không có luật sư, không có tranh tụng, không có quyền tự bào chữa và cũng không có cơ hội sửa sai.

Đó không phải là công lý.

Đó chỉ là cảm xúc được khuếch đại bởi thuật toán.

Người học Phật thường tụng câu: "Hãy tự mình thấp đuốc lên mà đi".

Ngọn đuốc ấy không phải để soi lỗi của người khác.

Mà trước hết để soi lại chính tâm mình.

Soi xem lời mình sắp nói có xuất phát từ trí tuệ hay từ sân hận.

Soi xem điều mình sắp chia sẻ là sự thật hay chỉ là điều mình muốn tin.

Soi xem mình đang góp phần làm sáng thêm sự thật hay chỉ làm đám đông ồn ào hơn.

Có lẽ, giữa một thời đại mà ai cũng có thể phát ngôn trước hàng nghìn người, thì tu tập không còn chỉ ở cửa chùa.

Tu tập bắt đầu ngay trước khi nhấn nút "đăng", nút "like".

Bởi công lý thuộc về pháp luật.

Còn từ bi bắt đầu từ chính lời nói của mỗi chúng ta.

Tác giả: **Tuyển Nga**, Hà Nội